

YENİ TÜRK TİCARET KANUNU İLE TÜRKİYE'DE KURUMSAL YENİDEN YAPILANDIRMA VE MALİ ORTAMIN İYİLEŞTİRİLMESİ

Doç. Dr. Esin OKAY*

ÖZET

Son yıllarda, Türkiye’de globalleşme ve AB ile uyum süreci çerçevesinde başlatılan düzenleme ve reformların başında gelen ekonomik birimlerin ilişkilerini belirleyen kurumsal yapı ve çerçevesinin iyileştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kurumsal yapılandırma için hazırlanan düzenlemelerde, kurumsal yönetim, finansal raporlama ve denetim ortamının değiştirilmesinde ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu bağlamda, yeni Türk Ticaret Kanunu Türkiye’deki şirketleri yönetim ve mali açıdan güçlendirmek ve çağdaşlaştırmak amacıyla tasarlanmış, ekonomide esenlik fırsatı sunan önemli bir düzenlemedir. Çalışmanın amacı, yeni TTK’nun Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullar ve düzenlemenin önündeki engellerin değerlendirilerek sürecin gelişimi açısından alınması gereken önlemlere dikkat çekmektir. Özellikle, Türkiye’deki işletmelerin düzenlemelere karşı uyum yetersizliği düşünülürse, TTK’nun amacı ve başarılı tasarlanmış oluşu sürecin zorlu geçeceği gerçeğini değiştirmeyecektir. Sonuç olarak çalışma, bu nedenlerle düzenlemelerin desteklenmesi ve ekonomik birimlere uygulanabilirliği için devletin yasal kurumlarının yaptırım gücünü öne çıkaracak kanuni temelin güçlendirilmesi ihtiyacına vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal yönetim, finansal raporlama, denetim, yeni Türk Ticaret Kanunu

ABSTRACT

In recent years, within the globalization and the EU harmonization process in Turkey, important steps have been taken to reorganize the relationship of economic units by launching various regulations and reforms for the improvement of the corporate structure. Meanwhile, the regulations prepared for the institutional reconstruction happened to make progressive changes in the environment of corporate governance, financial reporting and auditing. In this context, the new Turkish Commercial Code (TCC) is an important regulation designed to strengthen the management and financial aspects of companies in Turkey offering the opportunity to modernize the economy. The purpose of this study is to evaluate the conditions in Turkey and obstacles in terms of the new TCC and draw attention to measures to be taken on the development of the process. Especially, considering companies’ poor ability to adapt regulations in Turkey, the purpose and successful design of the TCC will not change the fact that the process is a challenging one. Finally, the study emphasizes the need to strengthen the legal infrastructure for highlighting the enforcement of legal institutions’ sanction on the economic units to support regulations.

Key Words: corporate governance, financial reporting, auditing, the new Turkish Commercial Code

* İstanbul Ticaret Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Bankacılık-Finans Öğretim Üyesi, eokay@iticu.edu.tr

1. GİRİŞ

Global ekonomi ve finansal koşullar, artan kriz eğilimleri neticesinde ekonomilerde reform ve yeniden yapılandırma düzenlemeleri gündeme gelmektedir. Bu durum, 1980’de de-regulation¹ dönemine girilmesiyle, ekonomilerde devletin müdahil ve düzenleyici sıfattan uzaklaşarak geleneksel görev alanlarına çekilmiş olmasına ters bir süreci başlatmıştır. Devletin yine ekonomi, ticaret ve finans alanlarında liberal politikalara devam ettiği ancak yeniden düzenleme ve yapılandırma anlamına gelen re-regulation², artan kriz eğilimlerinden sonra sıkı denetim, kontrol ve gözetim mekanizmalarının geliştirilmesi sürecidir. Özellikle, ekonomi, ticaret ve finans üçgeninde yaşanan riskler, iflas, skandal ve krizlere yönelik gelişmeler, devlet düzenlemelerinin amacı olan kurumsal yeniden yapılandırmayı kaçınılmaz kılmıştır. Günümüz koşullarında, ekonomik düzeni iyileştirmek ve istikrarı sağlamak için kamuyu aydınlatma ve bilgi aktarma, hesap verilebilirlik ve sorumluluk gibi ilkelerin³ geliştiği yeni mekanizma ve düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada, en çok mercek altındaki kurumlar işletmelerdir.

Şirketler ve banka işletmeleri faaliyet sonuçlarını açıklamak üzere periyodik olarak kamuyu aydınlatmakla yükümlüdürler. Kamuyu aydınlatma ilkesinin⁴ amacı, şirketlerin gerekli düzenle-

meler ile bilançolarına düzen, sağlık ve şeffaflık kazandırılmasıdır. Finansal bilgilerin ilan edilmesi ve gereksinimleri karşılayacak nitelikte olmaları yani, önemli, güvenilir, tarafsız, anlaşılır, zamanlı, tutarlı ve karşılaştırılabilir olması beklenmektedir. Bu nedenle, OECD kriz eğilimlerinin arttığı bir dönemde (2004) dünyadaki işletmelere yönelik bir yeniden yapılandırma rehberi hazırlayarak kurumsal yapının yönetsel ve mali yönden güçlendirilmesi için “Kurumsal Yönetim İlkeleri”ni çıkarmıştır. Kurumsal yönetim, şirketlerde “iyi yönetim” olgusu olarak adlandırılmaktadır. Şirket yöneticisinin doğru kararlar alabilmesi, demokratik katılım kanallarının açık olması, şirket yöneticilerinin aldığı kararlardan hissedarlar başta olmak üzere çıkarları etkilenebilecek herkesin şirket yönetimini denetleyebilmesi ve şirketin keyfilikten uzak; hukuk ve kurallara bağlı olarak kısacası şeffaf yönetilmesi olarak değerlendirilmektedir.⁵ Şeffaflık⁶, yönetimde son yıllarda büyük değişim yaratan kurumsal yönetim ilkeleri içinde de yer alan önemli bir kavramdır. İşletmelerde kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması ve çağdaş işletme anlayışının gelebilmesi her alanda olduğu gibi şeffaflık anlamında da faydalı sonuçlar doğurmaktadır. Stiglitz de, mali ortamda risk, kriz ve dalgalanmalara dikkat çekerek şeffaflığı savunmuş, bunun için muhasebe sistemlerinin öneminden bahsederek şeffaf muhasebe sistemleri gerektiğini ifade etmiştir.⁷

¹ OECD, “Deregulation, Credit Rationing, Financial Fragility and Economic Performance”, OECD Department of Economics and Statistics, Working Paper No. 1997, 1991, pp. 8.

² Clifford Winston, “US Industry Adjustment to Economic Deregulation”, *The Journal of Economic Perspectives*, 1998, pp. 89-110.

³ OECD, Principles of Corporate Governance, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>

⁴ OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde ve pek çok ülkenin sermaye piyasası düzenlemelerinde yer alan kamuyu bilgilendirerek koruma amaçlı oluşturulmuş prensip

⁵ OECD, Principles of Corporate Governance, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>

⁶ Andrei Shleifer, Robert W Vishny, “A Survey of Corporate Governance.” *Journal of Finance*, vol. 52(2), 1997, pp. 737-83.

⁷ Joseph E. Stiglitz, “On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life”, *Oxford Amnesty Lecture*, Oxford, 27 Ocak 1999, <http://siteresources.worldbank.org/NEWS/Resources/oxford-amnesty.pdf>

2. KURUMSAL YÖNETİM YAKLAŞIMI

Çalışmanın temel amacı, kurumsal ortam ve mali ortam açısından yeni TTK'nun Türkiye'deki işletmeler üzerindeki etkisini değerlendirerek süreci engelleyici faktörlere ışık tutmaktır. Bu amaçla, Türk işletmelerinin içinde bulunduğu mevcut kurumsal yapı, mali ortam ve düzenlemelerde devlet ve hukukun rolünü ortaya koyan çeşitli veriler değerlendirilmiştir. Bunun için, dünyada kullanılan çeşitli endekslere ait verilere başvurulmuştur. Çalışmada, Dünya Bankası Grubu'nun "İş Yapma Kolaylığı Endeksi"⁸, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün "Yolsuzluk Algılama Endeksi"⁹ Dünya Ekonomik Forumu'nun "Küresel Rekabet Endeksi"¹⁰, Dünya Bankası'nın "Dünya Çapında Yönetişim Endeksi"¹¹ ve yararlandığı endeksler ve veri tabanlarında Türkiye'deki mevcut iş ortamı, kurumsal yapı, mali ortam ve hukuki yapıyı işaret eden veriler araştırılarak TTK'nun önündeki engeller yansıtılmaktadır. Bu endekslerde, çeşitli anketler oluşturularak ülkeler hakkında nicel ve niteliksel yönden araştırmalar yapılmaktadır. Çalışmanın değerlendirmelerle birlikte sonuç kısmında Türkiye'de işletmelerin kendilerinden kaynaklı mevcut yapı ve açmazlar, buna ilaveten yasal altyapı yetersizliklerinin yeni TTK'nuna engel teşkil ettiği gösterilmektedir.

Kurumsal yönetimin dayandığı kurumsal çerçeve, işletmeler ve kamunun ekonomik düzen içinde kazanç yaratmak ve refah geliştirmek için yönetsel ve hukuksal bir yapıdır. Yaşanan krizler, kurumsal yapının önemini ortaya koymuş ve ekonomik büyüme ile arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kurumların yapısal nitelik ve kalitesi sonucu oluşan kurumsal ortam, ekonomide önemli yeri olan ticaret ve ilişkileri, üretim faktörleri, yatırım faktörleri, kalite, iş etkinliği ve verimliliği gibi konuları etkilemektedir. Ekonomide kayıt dışı¹², ahlak dışı işlemler¹³, içerden bilgi sızdırma¹⁴, manipülasyon¹⁵, asimetrik bilgi¹⁶ ve neticesinde ters seçimler¹⁷ gibi sebepler ile iş ve mali ortamda güvensizlik ve risk ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu nedenle, bir ekonomide güven ortamının oluşturulabilmesi için iş ortamı, iş ahlakı ve kökenindeki mali ortamın iyileştirilmesi gerekmektedir.

Yaşanan birçok mali kriz ve skandaldan sonra olduğu gibi kurumlar ve ekonomiler sonuçta istikrarsızlığa sürüklenmektedir. İyi yönetim prensibinin benimsenmediği, yerine kriz yönetildiği bir kurumsal ortamda ekonomiler daha çok maliyet altına girmektedir. Dolayısıyla, mali ortamın iyileştirilmesi ve kontrol altına alınması çerçevesinde finansal raporlama, muhasebe ve denetim standartlarının geliştirilerek kötü

⁸ World Bank Group, Ease of Doing Business Index, <http://www.doingbusiness.org/rankings>

⁹ Transparency International, Corruption Perceptions Index, <http://www.transparency.org/research/cpi/>

¹⁰ World Economic Forum, Global Competitiveness Index Data Platformu, <http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>

¹¹ World Bank, Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

¹² Friedrich Schneider, Dominic H. Enste, "Shadow Economies: Size, Causes and Consequences", **Journal of Economic Literature**, Vol.38, March, 2000, pp.77-114.

¹³ Tito Cordellaa, Eduardo L. Yeyatib, "Bank bailouts: moral hazard vs. value effect", **Journal of Financial Intermediation**, Volume 12, Issue 4, October 2003, pp. 300-330.

¹⁴ Jeffrey E. Jaffe, "Special Information and Insider Trading," **Journal of Business**, 47, 1974, pp. 410-428.

¹⁵ F. Allen, D. Gale, "Stock price manipulation", **Review of Financial Studies**, 5, 1992, pp. 503-529.

¹⁶ Mark J. Flannery, "Asymmetric information and risky debt maturity choice", **Journal of Finance**, 41, 1986, pp. 19-37.

¹⁷ Richard Arnott, Joseph E. Stiglitz, "Randomization with asymmetric information", **RAND Journal of Economics**, Vol. 19, No. 3, Autumn 1988, pp. 344-362.

yönetim ve mali usulsüzlüklerin önlenmesi amaçlanmalıdır. Bu sayede, gelişmiş bir özel sektör, iş ahlakının hakim olduğu bir iş ortamı ve şeffaf bir mali ortam sağlanabilecektir.

Öte yandan, “Kurumsal Yönetim İlkeleri’ne paralel olarak, 1974 yılından beri Basel çalışmalarını yürüten Banking for International Settlements (BIS) tarafından, Basel I çalışmalarına ilave olarak “Risk Yönetimi İlkeleri” (Basel II)¹⁸ çıkarılmıştır. Bu da, iyi yönetim yaklaşımında denetim ve kontrol uygulamalarını paralel olarak teşvik edecek ölçüde ve risklerin yönetildiği yeni bir perspektif getiren bir düzenlemedir. Basel II ilkeleri, kredi veren ve alan ilişkisini yeniden düzenleyerek, risk seviyesine göre derecelendirme ve maliyetlendirme koşuluna bağlı bir müşteri analizi sistemine göre kredilendirmeye olanak vermektedir. Sonuçta sadece iyi yönetilen, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen işletmeler potansiyel olarak en iyi dereceyi alarak, daha düşük maliyetlerle kredilendirme imkanına sahip olacaklardır.¹⁹

Günümüzde, kurumsal yönetim ve risk yönetimi artan bir önemle çağdaş kurumsal ortam sağlamanın temel prensipleri haline gelmiştir. Gelişmiş ekonomilerin ve işletmelerinin de krizlere ve iflaslara konu olduğu son yıllarda bozulan ekonomik, ticari ve finansal düzen ve yaşanan sıkıntılar bir kere daha kurumsal yapı ve iyileştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de de dünyadaki gibi benzer krizlerin yaşandığı ve kurumsal ve mali ortamın sorgulandığı dönemler olmuştur. Bunlar, özellikle 1994 ve 2000-2001 dönemini içeren finansal ve ekonomik krizlerdir. Krizlerin hedefinde olan banka işletmeleri hem yönetsel hem de mali yönlerden ciddi yeniden yapılandırma süreçlerine zorlanmış ve reformlar başarıyla sonuçlanmıştır. Bunlardan ilki, OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri’nin 2004 yılından itibaren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Üst Kurulu (BDDK) nezdinde tüm bankacılık sektöründe ve “sadece” Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi halka açık şirketlerde izlenmeye başlanan ve kısa süre içinde uyum sürecinin tamamlandığı kurumsal yeniden yapılandırmadır.

Bu çerçevede, Türkiye’de Sermaye Piyasası Kurulu’na (SPK) tabi halka açık işletmeler ve BDDK’na tabi bankalar finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında, tüm toplumun çıkarlarını gözetmek, bilgileri gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst olarak hazırlayıp sunma yükümlülüğüne girmiştir.²⁰ SPK ve BDDK’nun ayrı ayrı çıkardığı uluslararası muhasebe standartlarına uyumlu tebliğlerde^{21, 22} sosyal sorumluluk kavramı olarak ifade edilen bu ilke, muhasebenin ve mali tabloların anlamını ve amacını vurgulamaktadır. Halka açık işletmeler ve bankalar finansal tablolarını muhasebe kurallarına bağlı belirli dönemlerde ve bu tebliğlere uygun olarak kamuya açıklamaya başlamışlardır.

¹⁸ Banking International Settlements, Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework, June 2004.

¹⁹ BDDK Araştırma Dairesi, Ocak 2005 Raporu, s.2

²⁰ Serkan Özdemir, Cemal Elitaş, “Kurumsal Yönetim İlkelerinden Şeffaflık Kavramının Muhasebe Bilgi Sistemindeki Bilgi Kalitesine ve Muhasebe Eğitimine Etkileri”, **XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, 24-28 Nisan 2013, Antalya 2013.

²¹ SPK, Seri XI., No: 29, Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği, 2008 (Seri:XI, No:25 Tebliği yürürlükten kaldırılmıştır)

²² BDDK, Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, 2006

Öte yandan, Türkiye'deki banka krizlerinin arkasında yatan nedenlere bakıldığında ilk sırada aşırı kredilendirme ve riskli müşterilere kredi vermek gelmektedir. Kuşkusuz ağırlıklı olarak özel sektöre kredi veren bankalar, kredi riski yönetiminin gereklerine uygun olmayan koşullarda, doğru/güvenilir finansal veri akışından uzak bir mali ortamda faaliyet gösterdikleri ve kredilendirme batık kredilerle sonuçlandığı için krize girmişlerdir. Bu nedenle, mali ortamın düzenlenmesi, banka işletmeleri ve kredi verdikleri şirketlerin risk yönetimi ilkelerine göre yönetilmesi gündeme gelmiş ve BIS'in önerdiği Basel II uygulamaları adapte edilmiştir. Neticede, Türk bankaları tıpkı kurumsal yönetim ilkelerini benimsedikleri gibi hızla risk yönetimi uygulamalarına geçerek bugüne kadar önemli ölçüde kurumsal ve mali yapılarını güçlendirmişlerdir. Ne var ki, risk yönetimi ilkelerine tabi olması gereken muhtemel diğer uygulayıcı taraf olan şirketler ise kurumsal ve mali uyumsuzluklar, yetersizlikler ve önemli ölçüde kanun boşlukları nedenleriyle uzun sürecek erteleme takvimlerine konu olmuştur.

Ancak, 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK)²³, ticaret ve ticari ilişkileri düzenlemeyi amaçladığı kadar şirketlere kurumsal ve mali yönden çeşitli zorunluluklar getirerek yeni bir takvimi gündeme getirmiştir. Özellikle, 1 Ocak 2013 itibari ile tüm finansal tabloların Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (IFRS) uygun olarak hazırlanıp denetlenmesi yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Bu sayede, TTK ile bankalar dışında Türkiye'deki şirketlerin de kurumsal yönetim ilkelerine tabi tutulması sağlan-

mıştır.²⁴ İlk etapta, kurumsal yönetim ile şirketlerin kurumsal yapısı ve finansal verilerin şeffaflaştırılması gerekleriyle bir kısım mali ortamın düzenlenmesi hedeflenmektedir. Uygun kurumsal ortam sağlandıktan sonra da risk yönetimi ilkelerine hazır bir özel sektör mümkün olabilecektir. Dolayısıyla, Türkiye'de şirketler kurumsal ve mali anlamda yeniden yapılandırmayı zorunlu kılan yeni ve uzun ama aynı zamanda işletmelerin kendilerinden kaynaklı zor bir yasal sürece girmiştir.

3. YENİ TÜRK TİCARET KANUNU'NDA KURUMSAL YAPI VE MALİ ORTAMI İYİLEŞTİRMeye YÖNELİK DÜZENLEMELER

1 Ocak 2013 itibari ile geçerli olacak 6102 sayılı TTK gereğince özel sektörde birbiriyle bağlantılı olan hem kurumsal yapıyı hem de mali ortamı iyileştirmeye yönelik önemli değişim sağlayacak çağın standartlarına uygun koşullarda hazırlanmış bir kanun amaçlanmıştır. Yeni TTK'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Gerekçeli Kararlarında²⁵ da ilgili hususlarda gerekli açıklamalara yer verilmiştir. Öncelikli olarak, yeni TTK'nun şirketlere iş ahlakı açısından yeni bir düzen getirmeye çalıştığı görülmektedir. Haksız rekabet ve bağlantılı durumlar tanımlanmış (Madde 54), dürüstlük kuralına aykırı davranışlar, ticari uygulamalar sıralanarak (Madde 55) bu yönde dava ve hukuki süreçler açıklanarak hükme bağlanmıştır (Madde 56)²⁶. Bu konu ile ilgili, TBMM'nin Genel Gerekçesi'nde ise 104 ve 108 no'lu gerekçelerde haksız rekabet, dürüst olmayan işletme uygulamalarına ilişkin kuralların amacı ve tüm eko-

²³ TTK, Resmi Gazete 6102, 13.1.2011

²⁴ Bakınız: İpek Türker, **Türkiye'de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) Paralelinde Yapılan Düzenlemelerin Finansal Tablo Kullanıcıları Üzerindeki Etkileri**, TÜRMOB, 407, 2011.

²⁵ TBMM, Yeni TTK Genel Gerekçesi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>

²⁶ TTK, Resmi Gazete 6102, Haksız Rekabet, Maddeler: 54-56

nomik birimlerin menfaatine, hukuka uygun ve bozulmamış rekabetin sağlanması gereği ortaya konmaktadır. 220 no'lu Gerekçe ile meseleye yönelik hukuki çerçeve için Avrupa Parlamentosu'nun Haksız İş Uygulamalarına İlişkin Yönergesi'ne atıfta bulunmaktadır.²⁷

Yeni TTK'nun kurumsal yapıya yönelik maddeleri öncelikli olarak yönetim kurulunu düzenleyen 359-396 maddeleri arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, 361. ve 375. maddelerde yönetim kurulunun kurumsal yönetime vermesi gereken önem vurgulanmaktadır.

Ayrıca, madde 1529 kurumsal yönetim ilkelerine ayrılmıştır. Bu maddede, kurumsal yönetimin ilke ve esaslarının SPK tarafından düzenlendiği belirtilmekte olup şirketlerin buna dayalı olarak derecelendirilecekleri ifade edilmektedir.^{28 29} TBMM Genel Gerekçesine bakıldığında kurumsal yönetime 44 gerekçede yer verildiği görülmektedir. Özellikle, kurumsal yönetim ilke ve esaslarına ilişkin 88-97 arasındaki gerekçelerde anlatılan kurumsal yönetimin 89 no'lu Gerekçede şeffaflık, adillik, hesap verebilirlik ve sorumluluk olmak üzere 4 ilkeden oluştuğu kabul edilmektedir.³⁰ Bu ilkeler ve esasları yönetim, mali ve hukuki anlamlarda dünyadaki gelişmeler ışığında ilgili gerekçelerde ele alınmış ve önemi izah edilmiştir.

Önemli diğer bir husus, finansal raporlama ve denetim hususlarında uluslararası standartların getirildiği şeffaf bir ortamın sağlanmasıdır. TTK bu hususları da baştan sona düzenleyerek şirket-

lerin mali ortamına yön verecek maddelere yer vermiştir. Yine, 1 Ocak 2013 itibari ile tüm mali tabloların IFRS'na uygun tutulmasını zorunlu kılan 6102 sayılı TTK, defter tutma yükümlülüğünü Madde 64 ile şarta bağlamış olup devamındaki ilgili diğer maddelerde finansal tabloların hazırlanma süreçleri ve gereğini ortaya koymuştur (Madde 64-87). Finansal tabloların denetimini düzenleyen Madde 88'de Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun yetkisi belirtilerek şirketlerin Uluslararası Muhasebe Standartlarına uyumu şarta bağlanmıştır.

Ayrıca, denetleme hususlarını düzenleyen 397-406 arası maddeler ile şirket finansal tablolarının gerçeği yansıtır yansıtmadığının belirlenmesi ve aksi durumda bunun sebeplerinin açıklanmasına dayalı yeni bir denetim ve kontrol mekanizması getirilmesi amaçlanmaktadır. Madde 397'de denetçi (bağımsız denetim kuruluşu, yeminli mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir) kavramı tanımlanarak önemli yetkilerle donatılmış bu denetçilerin meslek etiğine ve uluslararası denetim standartlarına uygun olarak denetim yapmalarının gerekliliği belirtilmiştir.³¹ Ayrıca, TBMM Genel Gerekçesi'nde, gerekçeler 131 ve 217'de finansal raporlama ve esasen 73 no'lu Gerekçede (ve geniş şekilde 57 adet gerekçede) yer verilmiş olan denetim hususlarına yönelik açıklamalar bulunmaktadır. Gerekçeler, genel olarak AB ile tam üyelik hazırlığı içinde bulunan Türkiye'nin, IFRS'na göre düzenlenmiş ve Uluslararası Denetim Standartlarına (IAAS) uyumlu denetlenmiş finansal tab-

²⁷ TBMM, Yeni TTK Genel Gerekçesi, Gerekçeler: 104, 108, 220

²⁸ TTK, Resmi Gazete 6102, Kurumsal Yönetim, Maddeler: 359-396 ; 1529

²⁹ Bakınız: Ebru Esendemirli, Senem Demirkan, "Kurumsal Yönetim Anlayışının Finansal Raporlamaya Etkileri: Halka Açık Şirketlerin Derecelendirme Raporları Analizi", XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 24-28 Nisan 2013, Antalya 2013.

³⁰ TBMM, Yeni TTK Genel Gerekçesi, Gerekçeler: 88-97

³¹ TTK, Resmi Gazete 6102, Finansal Raporlama ve denetimi, Maddeler: 64-87; 88 ; 397-406

lorarı ile yeniden yapılanmış bir işletmecilik anlayışını hedeflediği ifade edilmektedir.^{32 33} Genel Gerekçe’de AB Finansal Raporlama Stratejisi ve AB’de Kanunî Denetim yönergelerine ayrı ayrı atıfta bulunulmaktadır.³⁴

Öte yandan, TTK’nun mali ortamı iyileştirme yönünde getirdiği tedbirlerden biri de 376. Maddede yer almaktadır. Madde 376 ile sermayenin kaybı, borca batık olma durumuna ilişkin usuller belirlenmiştir. Bu konuda, devamındaki 378. Maddede ek bir tedbirle riskin erken saptanması ve yönetimi bağlamında muhtemel risklerin yönetilmesi için bir komite kurulması gereğine yer verilmiştir.³⁵ Ticari hükümlerde, ilk kez risk ve risk yönetimi kavramlarının geçtiği yeni TTK bu vesileyle, şirketlerde çağın koşullarına uyumlu risklere de önem veren bir yönetim şeklinin benimsenmesi gereğini ortaya koymaktadır.³⁶ Ayrıca, TTK’nun TBMM Genel Gerekçesi’nde, ilgili gerekçelerde belirtildiği üzere, hem kurumsal yönetim hem de denetim açısından risklerin erken teşhisi ve risklerin yönetiminin önemi vurgulanmaktadır. Bilhassa, SPK nezdinde işletmelerin derecelendirilmesi açısından risklerin teşhisinin ve ilgili düzenlemenin gereği izah edilmiştir.³⁷

4. YENİ TÜRK TİCARET KANUNU’NUN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Bu çalışmada, İş Yapma Kolaylığı Endeksi, Yolsuzluk Algılama Endeksi, Küresel Rekabet Endeksi, Dünya Çapında Yönetişim Endeksi ve veri tabanlarında Türkiye’deki mevcut iş ortamı, kurumsal yapı, mali ortam ve hukuki yapıyı işa-

ret eden veriler araştırılarak TTK’nun önündeki engeller yansıtılmaktadır.

Dünya Çapında Yönetişim Endeksi, ülkelerde otoritenin icra edildiği gelenek ve kuruluşları incelemektedir. Dünya Bankası hükümetler, ekonomik ve sosyal etkileşimleri yöneten kurumların yönetim süreç ve politikalarını içeren bir endeks oluşturmuştur. İş Yapma Kolaylığı Endeksi, bir ülkede yerel bir firmanın işe başlama ve çalışma ortamını araştırarak bir endekstir. Küresel Rekabet Endeksi, ülkelerin rekabet gücünü çeşitli başlıklarda değerlendirerek sıralayan bir çalışmadır. Yolsuzluk Algılama Endeksi ise ülkelerdeki yolsuzluk derecesini saptamak ve sıralamak için oluşturulmuş bir endekstir.

Çalışmada kullanılan iş yapma kolaylığı, yolsuzluk algısı, iş ahlakı, yönetim kurulunun gücü, özel sektörde kredi kullandırma, özel sektörde iflas çözümü, özel sektörde finansal raporlama ve denetim, yolsuzluk kontrolü, düzenlemelerin etkinliği ve özel sektöre getirdiği yükler ve hukukun üstünlüğü gibi veriler neticesinde Türkiye’nin aldığı değer ve sıralamalar yardımı ile TTK sürecine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye’de özellikle kurumsal yapı, mali ortam ve yasal yapının, geçmiş yıllarda TTK’nun gelişine kadar zayıf ve yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi, finansal raporlama ve denetim standartlarında uluslararası düzenlemelere uyum sağlanması ve devletin reformlarını arttırması ile durumun yıllara göre değiştiği verilerle görülebilmektedir. Mevcut kurumsal yapıyı, mali ortamı ve yasal yapıyı işaret eden göstergeler

³² Bakınız: Masum Türker, **Denetim Çalışma Kağıtları Rehberi**, Forum, İstanbul, Mayıs 2012.

³³ Bakınız: Korkut Özkorkut, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 478, 2013

³⁴ TBMM, Yeni TTK Genel Gerekçesi, Gerekçeler: 131; 217 ; 73

³⁵ TTK, Resmi Gazete 6102, Risk Yönetimi, Maddeler: 376; 378

³⁶ Bakınız: Türker İ. , A.g.e

³⁷ TBMM, Yeni TTK Genel Gerekçesi, Gerekçeler: 90; 127; 129; 136; 213; 216

(Tablo 1-11) son 2 yılda Türkiye'nin sıralamasının geçmiş yıllara göre olumlu gelişme gösterdiğini yansıtmaktadır. Önceki yıllara göre iyileşmelerin sebebi, açıkça TTK sayesinde kurumsal yapı ve mali ortamı değiştirmeye yönelik oluşan algıdır.

Ne var ki, çalışmada kullanılan endekslerin önümüzdeki yıllarda düzenlemelerden sonra kurumsal yapı ve mali ortam bağlamında elde edilen sonuçları değerlendirip adaptasyon sürecini takip edeceği kuşkusuzdur. Bu noktada, düzenlemelerin ilgili kesimler tarafından uygulamaya alınması esastır. Üstelik, yürürlüğe girişinden sonra kanun henüz daha 1 yılını doldurmakta iken bu süreçteki sonuçlara bakmak ve değerlendirmek gerekecektir. Yine de sürecin yeni oluşu, özel sektörün bu yönde hazırlık yapma gereği ve Türkiye'deki mevcut yapısal koşullardan ötürü (Tablo 1-11) TTK'nun uyum ve tatbik sürecinin uzun olacağı kabul edilmelidir.

4.1. Türkiye'de Mevcut Kurumsal Yapı

Kurumsal yapı ve iyileştirilmesi, özel sektörde düzenleme ve reformların başında gelen en önemli yapılandırma çalışmalarındandır. Ticareti ve iş yapmayı kolaylaştırmak için bürokrasinin kaldırılması ve esnek koşulların geliştirilmesi sayesinde 2000'li yılların başlarındaki seyre nazaran Türkiye dünya sıralamasında yükselmiş ne var ki TTK gibi daha ciddi bir düzenlemenin henüz yerleşmemiş ve sonuçlarının alınmamış olması ile Türkiye için yeterli bir seviye olmadığı söylenebilir (Tablo 1). Endüstrinin içinde bulunduğu finansal sorunlar, teknolojik yetersizlik ve araştırma ve geliştirme yetersizliklerine dayalı üretkenlik sorunları mevcut yapının diğer etkenleri olarak sıralanmaktadır.

Tablo 1: İş Yapma Kolaylığı

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri
2014 (tahmin)	69
2013	72
2012	71
2011	73
2010	73
2009	63
2008	71

Kaynak: Dünya Bankası, İş Yapma Kolaylığı Endeksi Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Türkiye'deki bürokratik koşullar ile oluşmuş iş ortamında yolsuzluk ve bu yöndeki algıyı ölçen anket sonuçlarına bakıldığında Türkiye'de dünya ortalamasına yakın düzeyde yolsuzluk mevcuttur (Tablo 2). 2013 yılını geride bırakırken ortaya çıkan son yolsuzlukların da gösterdiği gibi Türkiye'de oluşturulan kayıt dışı işlemler, kara para aklama ve rüşvete dayalı ciddi yolsuzluklar bulunmaktadır. Bu sebeplerle, yolsuzluk endeksinde göre 2014 yılında Türkiye'nin sıralamada düşmesi beklenmektedir. Türkiye sıralamada yükselmesine rağmen yolsuzlukların yaygın olduğu ülkeler grubundan yıllardır çıkamamıştır.

Tablo 2: Yolsuzluk Algısı (Değer 0-10)

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri	Değer
2013	53	5
2012	54	4,9
2011	61	4,2
2010	56	4,4
2009	61	4,4
2008	58	4,6
2007	64	4,1

Kaynak: Uluslararası Şeffaflık Örgütü, CPI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Benzer şekilde, özel sektörde iş ahlakını ölçen küresel rekabet endeksi sonuçlarına göre Türkiye sıralamada yükselmiştir (Tablo 3). Özel sektörde faaliyetlerin ahlak ve etik ilkeler çerçevesinde işletilmesi ekonomi açısından önemlidir. Ne var ki, yolsuzluk kontrolündeki eksiklikler, bürokrasinin etkisi, kamuda şeffaflık sorunları ve hukukun üstünlüğünde yetersizlikler gibi nedenlerle iş ahlakı olumsuz gelişmektedir. Son yolsuzluk soruşturmalarının küresel rekabet endeksinde Türkiye'nin iş ahlakı değerini düşürmesi beklenmektedir.

Tablo 3: Özel Sektörde İş Ahlakı (Değer 1-7)

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri	Değer
2013-2014 (tahmin)	50	4,2
2012-2013	57	4,0
2011-2012	65	3,8
2010-2011	79	3,7
2009-2010	83	3,7
2008-2009	58	4,1
2007-2008	40	4,6
2006-2007	49	4,3

Kaynak: Uluslararası Şeffaflık Örgütü, CPI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Türkiye'deki mevcut kurumsal yapıyı sorgularken kurumsal yönetim düzeyine de bakmak gerekmektedir. Kurumsal yönetimi gösteren yönetim kurulunun gücü değerlendirildiği anket sonuçlarına göre Türkiye kurumsal yönetim açısından gerilerden takip ettiği dünya sıralamasında son yıllarda yükselmiştir. Sıralamadaki farklı yükselişin nedeni yürürlüğe giren TTK'dur (Tablo 4).

Tablo 4: Özel Sektörde Kurumsal Yönetim, Yönetim Kurulu'nun Gücü (Değer 1-7)

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri	Değer
2013-2014 (tahmin)	92	4,3
2012-2013	96	4,2
2011-2012	104	4,1
2010-2011	105	4,1
2009-2010	125	3,8
2008-2009	127	3,8
2007-2008	91	4,3
2006-2007	75	4,3

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, GCI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

4.2. Türkiye'de Mevcut Mali Ortam

Mali ortamın finansal çözüm sağlayan, güvenilir ve şeffaf çalışıyor olması ekonominin esenliği açısından önemlidir. Türkiye'de mevcut mali ortamın yapısını gösteren sonuçlara bakıldığında, olumsuz bir tablo ile karşılaşmaktadır. Türkiye'nin başta özel sektörün kredi alma kolaylığı yönündeki sıralaması yıllara göre gerilerken (Tablo 5), yine bağlantılı olarak iflaslara yönelik çözüm üretmek açısından da dünya sıralamasına göre çok gerilerde seyrettiği görülmektedir (Tablo 6). Özellikle Türkiye'de özel sektör ile finans sektörü arasında mevcut sağlıklı olan yapının gittikçe bozulduğu görülen Tablo 5'de finans sektörünün kurumsal yönetim ilkeleri ve risk yönetimi ilkelerine yönelik düzenlemelerden sonra sağlam bir altyapıya otursa da özel sektörün bu yapılandırma çalışmalarında yer almamasının etken olduğu açıktır.

Tablo 5: Özel Sektörde Kredi Alma Kolaylığı

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri
2014 (tahmin)	86
2013	82
2012	78
2011	72
2010	71
2009	68
2008	65

Kaynak: Dünya Bankası, İş Yapma Kolaylığı Endeksi Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 6: Özel Sektörde İflas Çözümü

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri
2014 (tahmin)	130
2013	126
2012	120
2011	121
2010	118
2009	112
2008	138

Kaynak: Dünya Bankası, İş Yapma Kolaylığı Endeksi Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Benzer şekilde, ilgili düzenlemeler finans sektöründe uluslararası finansal raporlama ve denetim standartlarına dayalı bir yapılandırma getirir de özel sektörde bu beklentilerin yeni TTK ile zorunlu hale getirilmesiyle gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bu sebeple, tahmini 2014 endeksinde Türkiye'nin gerilerden seyrettiği sıralamadaki yerinin yükselebileceği öngörülmüştür (Tablo 7).

Tablo 7: Finansal Raporlama, Denetim Standart ve Düzenlemelerinin Gücü
(Değer 1-7)

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri	Değer
2013-2014 (tahmin)	50	4,9
2012-2013	63	4,6
2011-2012	86	4,3
2010-2011	87	4,3
2009-2010	89	4,2
2008-2009	79	4,4
2007-2008	62	4,8
2006-2007	58	4,7

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, GCI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

4.3. Türkiye'de Mevcut Yasal Yapı

Mevcut kurumsal yapı ve mali yapının esenliğe kavuşturulmasındaki ortak çözüm yasal yapıdır. Mevcut yasal yapıyı gösteren değerlere bakıldığında Türkiye'nin dünya ortalamasında sonuçlar aldığı görülmektedir. Yolsuzluk kontrolü (Tablo 8) ve düzenlemelerin etkinliği (Tablo 9) yönünden Türkiye'nin aldığı değerler yaklaşık aynı seviyelerde olup yıllara göre değişiklik göstermediği görülmektedir.

Tablo 8: Yolsuzluk Kontrolü
(Değer - 2,5 ile 2,5 arası)

Yıllar	Türkiye Yüzdeleri Sıralama %	Değer
2012	63	0,17
2011	60	0,06
2010	59	0,03
2009	60	0,07
2008	60	0,08
2007	59	0,09
2006	58	0

Kaynak: Dünya Bankası, WGI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 9: Düzenlemelerin Etkinliği
(Değer - 2,5 ile 2,5 arası)

Yıllar	Türkiye Yüzdeleri Sıralama %	Değer
2012	65	0,42
2011	63	0,38
2010	60	0,31
2009	60	0,30
2008	59	0,27
2007	62	0,32
2006	59	0,29

Kaynak: Dünya Bankası, WGI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Düzenlemelerin özel sektöre getirdiği yasal yükler açısından Türkiye'nin sıralamadaki yerin yıllara göre yükseldiği görülmektedir. Bunun da sebebi, yeni TTK'nun özel sektöre getirdiği yasal sorumluluklardır. 2014 yılında Türkiye'nin alacağı değer artacağı beklenmektedir (Tablo 10).

Tablo 10: Devlet Düzenlemelerinin Özel Sektöre Getirdiği Yasal Yükler
(Değer 1-7)

Yıllar	Türkiye'nin Sıralamada yeri	Değer
2013-2014 (tahmin)	72	3,5
2012-2013	80	3,2
2011-2012	93	3,0
2010-2011	81	3,0
2009-2010	93	2,9
2008-2009	104	2,7
2007-2008	80	2,9
2006-2007	60	2,9

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, GCI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Ne var ki, düzenlemelerin gücü ve etkinliğini arttıran yegane faktör hukukun üstünlüğüdür. Türkiye'nin hukuk üstünlüğü açısından aldığı değerler yaklaşık aynı seviyelerde olup yıllara göre değişiklik göstermediği ve dünya ortalamasına yakın olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11: Hukukun Üstünlüğü
(Değer - 2,5 ile 2,5 arası)

Yıllar	Türkiye Yüzdeleri Sıralama %	Değer
2012	56	0,04
2011	57	0,08
2010	59	0,12
2009	57	0,10
2008	55	0,08
2007	54	0,02
2006	55	0,05

Kaynak: Dünya Bankası, WGI Data Platformu kullanılarak hazırlanmıştır

Tüm yasal yapıyı gösteren sonuçlar dolayısıyla, yolsuzluğu da içine alan düzenlemelerdeki yasal yapının sağlanması için bir hukuk reformu yapılması gerekmektedir. Özetle bu sayede, kurumsal yapı ve mevcut yapıyı iyileştiren mekanizmaların çalıştırılması mümkün olabilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1980'li yıllarda dünyada yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler kamu sektörünü en çok tartışılan konular arasında ön sıralara getirmiştir. Bu süreç, devletlerin yeni ekonomik ve finansal düzeni hem müdahale etmeden ama aynı zamanda düzenleyen bir konumda bulunmalarını beraberinde getirmiştir. De-regulation olarak adlandırılan bu süreç ile devletin ekonomi alanında doğrudan üretici, dağıtıcı ve düzenleyici olmaktan çıkarılarak geleneksel görev alanlarına çekilmesi sağlanmıştır. Devletin liberal politikaları taşıdığı ama aynı zamanda düzenleyici ve düzeni koruyan rollerinin çatıştığı bir ortamda görev, devleti temsil gücü olan yasal kurumlar tarafından yerine getirilebilecektir.

Ne var ki, 2000'li yılların başında dünyada artan kriz eğilimleri nedeniyle devletlerin kaçınılmaz olarak yeniden yapılandırma, reform, sıkı denetim ve gözetim mekanizmalarını zorunlu kılan şartlarla beraber re-regulation dönemi ortaya çıkmıştır. Bozulan ya da sağlam olmayan kurumsal yapı ve mali ortamın iyileştirilmesi için uluslararası otoriteler tarafından çeşitli düzenlemeler önerilmiştir. Bu sayede, dünyada şirketleri ilgilendiren düzenlemeler olarak kurumsal yönetim ilkeleri, risk yönetimi ilkeleri, muhasebe ve denetimde uluslararası standartlara uyum ve bu düzenlemelerin denetim ve gözetim ile sıkılaştırılması gündeme gelmiştir.

Türkiye de hem yaşadığı krizlerden sonra aldığı reform kararları hem de AB ile uyum süreci nedeniyle dünyadaki denetim ve gözetim meka-

nizmalarını takip ve tatbik etmeye başlamıştır. Dolayısıyla, son dönemde finansal raporlama, mali kontrol ve denetim ortamının ve çerçevelerinin iyileştirilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Hatta bu bağlamda, daha geniş ölçekli reformların da yolda olduğu düşünülebilir. Yeni Ticaret Kanunu Türkiye'deki şirketlerin mali raporlamasıyla ilgili yasal düzenlemeleri çağdaşlaştıracak ve IFRS'na uyumlu tam yakınsak Türkiye Muhasebe Standartları'nın uygulanması ile IAAS'na uyumlu tam yakınsak standartlarına göre getirilen denetim ile muhasebecilik ve denetim mesleğinin önüne zorlu ama fırsatlar içeren bir ortam sağlayacaktır. Öte yandan, daha geniş ölçekli reformların takip edeceği gözüken bu süreçte özellikle risk yönetimi de işletmelerin gündemine yerleşmesi beklenmektedir. Bu sayede, işletmelerde denetim öncesi finansal değerlendirme ve raporlama hususlarında daha sağlıklı ve riskten uzak bir yönetim yaklaşımı geliştirilebilir.

Ne var ki, Türkiye'de mevcut tebliğlerle kurumsal yönetim ilkeleri ve finansal tablolara yönelik raporlama ve denetim standartları getirilse de

kurumsal yapı ve mali ortamın hala muhasebe sistemi ve finansal değerlendirme açısından sağlıklı bir düzen oluşturduğu söylenemez. Bu noktadaki en önemli araç hukukun yaptırım gücünün artırılması ile düzenlemelerin sağlama alınmasıdır. Bunun için hukuk üstünlüğünün benimsenmesi ve düzenlemeleri destekleyecek sağlam bir hukuk sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da, ancak yaptırım gücünü destekleyecek bir altyapı oluşturulması ve cezai müeyyideler getirilmesi ile mümkündür. Aksi takdirde, uygulanmayan düzenlemeler neticesinde ekonomik esenlik uzak görünmektedir. Çağdaş ekonomilerde kamu düzeninin esenlikle çalıştığı hiyerarşik yapıya göre, yasal düzen siyasal düzenin üstünde bir güç olarak ekonominin kamu yararı için yönetildiği ve kamu düzeninin korunduğu bir mekanizma yaratmalıdır. Dolayısıyla, yeni TTK'nun önündeki engellerin aşılmasında tek çare, yasal dayanaklar sayesinde özel sektörün uygulama ve uyum kabiliyetini zorunlu olarak geliştirecek yeni bir hukuk reformudur.

KAYNAKÇA

- Allen, F., Gale, D., "Stock price manipulation", **Review of Financial Studies**, 5, 1992.
- Arnott R., Stiglitz J., "Randomization with asymmetric information", **RAND Journal of Economics**, Vol. 19, No. 3, Autumn 1988.
- Banking International Settlements, Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework, June 2004.
- BDDK, Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, 2006
- BDDK Araştırma Dairesi, Ocak 2005 Raporu, 2005.
- Cordella Tito, Yeyatib Eduardo Levy, "Bank bailouts: moral hazard vs. value effect", *Journal of Financial Intermediation*, Volume 12, Issue 4, October 2003.
- Esendemirli Ebru, Demirkan Senem, "Kurumsal Yönetim Anlayışının Finansal Raporlamaya Etkileri: Halka Açık Şirketlerin Derecelendirme Raporları Analizi", **XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, 24-28 Nisan 2013, Antalya 2013.
- Flannery, Mark J., "Asymmetric information and risky debt maturity choice", **Journal of Finance**, 41, 1986.
- Jaffe, Jeffrey E., "Special Information and Insider Trading," **Journal of Business** 47, 1974.
- OECD, "Deregulation, Credit Rationing, Financial Fragility and Economic Performance", OECD Department of Economics and Statistics, Working Paper No. 1997, 1991.
- OECD, Principles of Corporate Governance, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>
- Özdemir Serkan, Elitaş Cemal, "Kurumsal Yönetim İlkelerinden Şeffaflık Kavramının Muhasebe Bilgi Sistemindeki Bilgi Kalitesine ve Muhasebe Eğitimine Etkileri", **XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, 24-28 Nisan 2013, Antalya 2013.
- Özkorkut Korkut, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 478, 2013.
- Schneider, Friedrich; Enste, Dominic H., "Shadow Economies: Size, Causes and Consequences", **Journal of Economic Literature**, Vol.38, March, 2000, pp.77-114.
- Shleifer, Andrei, Vishny, Robert W,"A Survey of Corporate Governance," **Journal of Finance**, vol. 52(2), 1997.
- Stiglitz Joseph E., "On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life", **Oxford Amnesty Lecture**, Oxford, 27 Ocak 1999, <http://siteresources.worldbank.org/NEWS/Resources/oxford-amnesty.pdf>
- SPK, Seri XI., No: 29, Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği, 2008.
- TBMM, Yeni TTK Genel Gereğesi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>
- Transparency International, Corruption Perceptions Index, <http://www.transparency.org/research/cpi/>
- TURMOB, <http://www.turmob.org.tr/tmudesk/tdy1.htm>
- Türker Masum, **Denetim Çalışma Kağıtları Rehberi**, Forum, İstanbul, Mayıs 2012.
- Türker İpek, **Türkiye'de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Paralelinde Yapılan Düzenlemelerin Finansal Tablo Kullanıcıları Üzerindeki Etkileri**, TÜRMOB, 407, 2011.
- World Bank Group, Ease of Doing Business Index, <http://www.doingbusiness.org/rankings>
- World Economic Forum, Global Competitiveness Index Data Platformu, <http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>
- World Bank, Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>